

(۱)

رمضان ماه نیکی، صلهی رحم و رسیدن به رحمت خداوند است

ستایش مخصوص ذات خدایی است که پروردگار جهانیان است، همان ذاتی که در قرآن کریم می فرماید: **لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ** {ترجمه: «نیکی این نیست که روی خود را به سوی مشرق و مغرب کنید، بلکه نیکی (ونیکوکار) کسی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتابهای آسمانی و پیامبران ایمان آورده باشد، و مال خود را با وجود دوس داشتنش به خویشاوندان و یتیمان و مسکینان و واماندگان در راه و گدایان و در راه آزادی بردگان بدهد، و نماز را برپای دارد و زکات را بدهد، و وفا کنندگان به پیمانشان چون پیمان بندند و (کسانی که) در فقر و سختی و زیان و بیماری و به هنگام نبرد؛ شکیبایند. اینها کسانی هستند که راست گفتند و آنها پرهیزگاراند»، گواهی می دهم براینکه نیست معبود برحق جز الله یکتای بیهمتا، و گواهی می دهم براینکه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بنده و فرستاده خدا است، **اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ**.

اما بعد!

ماه مبارک رمضان ماه عبادت و ماه رحم و مهربانی است، ماه روزه و شب زنده داری و صله رحم و دوستی و همکاری برکارهای نیک و تقوی می باشد، ماهی است که در آن صبر و شکیبایی و خدا ترسی مسلمان مورد امتحان قرار می گیرد، پس انسان روزه دار گرسنگی و تشنگی را تحمل می کند و هوا و خواهشات نفس خود را سرزنش می نماید، و بر اذیت و سختی صبر می کند تا توسط عبادات مختلف مانند

(۲)

تلاوت قرآن، ذکر و استغفار، شب زنده داری، خیرات و صدقات، صلح و آشتی با مردم، و انجام همه کارهای خیر برای منفعت مجتمع و مردم به خداوند متعال نزدیک می شود، همه اینها احسانی است که انسان توسط آن به رحمت خداوند نایل می آید، چنانچه خداوند متعال می فرماید: {إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ} ترجمه: «بی گمان رحمت خداوند نزدیک نیکوکاران است»، و پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «به راستی خیر و خوبی گنجینه ها است، و این گنجینه ها کلید هایی دارد، پس خوشا به حال بنده ای که خداوند او را کلید خیر و قفل شرارت گردانده است، و هلاکت باد به حال بنده ای که خداوند او را کلید شرارت و قفل خیر قرار داده است».

و ماه مبارک رمضان صحنه‌ی رقابت در انجام اعمال نیک و خیر می باشد، طوری که در این ماه بندگان با انجام اعمال نیک برای رسیدن و نزدیکی به خداوند مسابقه می نمایند، و حال پیامبر صلی الله علیه وسلم در رمضان چنین بود، از ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که فرمود: پیامبر صلی الله علیه وسلم سخاوتمندترین مردم بود، و بیشترین سخاوت را در ماه مبارک رمضان هنگامی که با جبریل امین ملاقات می نمود انجام می داد، و با حضرت جبریل در هر شب رمضان ملاقات می کرد و از او قرآن را فرا می گرفت، پس پیامبر صلی الله علیه وسلم بیشتر از باد و هوای آزاد سخاوت پیشه بود».

پس رمضان صحنه‌ی آزاد برای نیکوکاری است، به ویژه غذا دادن به فقرا و مساکین که این عمل از نشانه های این ماه مبارک و یکی از ویژگی های دین مبین ما است، عبد الله بن سلام رضی الله عنه می فرماید: هنگامی که پیامبر صلی الله علیه وسلم به مدینه تشریف آوردند پیش از او مردم با شتاب فرار نمودند، و من از جمله کسانی بودم که با شتاب گریختم، پس هنگامی که روی او (ص) را دیدم دانستم که روی آدم دروغگو نیست، پس به او گوش فرا دادم و شنیدم که می فرماید:

(۳)

«ای مردم! به بی نوایان غذا دهید و در میان تان سلام را افشا کنید، و صله‌ی رحم داشته باشید، و در حالی نماز ادا نمایید که مردم در خوابند، با چنین کارهایی با سلامتی وارد بهشت می شوید»، این سخن پیامبر صلی الله علیه وسلم چهار خصلت را در بر دارد، سه خصلت آن مرتبط به روابط میان مردم است؛ و آنها عبارت از: غذا دادن، افشا کردن سلام، و صله‌ی رحم داشتن است، و چهارم این خصلت ها مرتبط به علاقه‌بند با پروردگارش می باشد؛ و آن عبارت است از: نماز خواندن در شب درحالی که مردم در خوابند، و مردی از پیامبر صلی الله علیه وسلم پرسید: کدام اسلام بهتر است؟ فرمود: «غذا دادن به نیازمندان، و افشا کردن سلام میان مردم برابر است آنها را می شناسی یا نمی شناسی».

و نباید انسان هیچ کار نیکی را خورد یا حقیر بشمارد، چون او نمی داند که خداوند متعال کدام عمل را می پذیرد، پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «هیچ کار نیکی را دست کم نگیرید اگرچه اعطای صله‌ی ریسمان یا اعطای بند کفش بوده باشد، و یا اگر از دلو یا آبریز خود بر ظرف آبخواهی آب بریزی، و یا اینکه چیزی مضر را از راه مردم دور کنی، و یا اینکه همراه برادر مسلمان خود با جبین باز دیدار نمایی و به او سلام بدهی، و یا اینکه با انسان غمگین در روی زمین با الفت رفتار نمایی، و اینکه کسی تو را به آنچه دشنام بدهد و عیبجویی کند که آنچه در تو موجود است و او میداند، و تو مانند آنرا در او بدانی و او را دشنام ندهی پس بر تو اجر و بر او گناه می باشد»، همچنین می فرماید: «بر هر مسلمان صدقه است»، کسی گفت: اگر چیزی به صدقه دادن نداشته باشد چه کار کند؟ فرمود: «با دستان خود کار کند پس خودش از آن مستفید شود و همچنین صدقه بدهد»، گفته شد: اگر کار کرده نتواند چه؟ گفت: «نیازمندی را یاری نماید»، گفتند: اگر چنین نکرد؟ گفت: «دیگران را به کار نیک و به عدالت امر نماید»، گفتند: اگر چنین

(۴)

نتواند؟ گفت: «آنها را از کار بد و شرارت باز دارد، این کار برایش صدقه است».

ما تأکید می کنیم بر اینکه نیکوکاری اسم جامع برای همه خصال خوب و همه افعالی است که باعث رضای خداوند و منفعت مردم می شود، و همه آنها در اخلاق نیک جمع می شود؛ از همینجاست که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «نیکویی به معنای نیک اخلاقی است»، همچنین وفا به وعده و اعتراف کردن به فضل و خوبی نیکوکاران اخلاق نیک است که جز انسانهای خوب به آن آراسته نمی شود، شاعر می فرماید:

همانا وفا بر انسان کریم فرض است * چون انسان خسیس وعده خلاف است.

می بینی که انسان کریم با هرکس رفتار کند انصاف پیشه می کند اما انسان خسیس را می بینی که هیچ گاه انصاف پیشه نمی کند. و شاعر دیگری می گوید:

براستی انسانهای کریم هنگامی که به جایی رسیدند و مال به دست آوردند

یاد کسانی را می کنند که هنگام فقر آنها را می شناختند.

و از بزرگترین صور نیکی ایجاد صلهی رحم و ارتباط میان اهل، اقارب، همسایه ها و همه مردم می باشد، و این موضوع بزرگترین سبب تحقق الفت و مهربانی و روابط و نشر ارزشهای مهربانی میان همه مردم است، پس در ماه مبارک رمضان مجالی برای بخل و بخیلان نیست، وقتی ماه رمضان ماه روابط بوده باشد پس در رأس این روابط دو امر وجود دارد: یکی آن صلهی رحم است، و پیامبر صلی الله علیه وسلم قدر و جایگاه آنرا در حدیث قدسی که از پروردگار جهانیان روایت نموده است بیان می دارد: «من الله هستم، من رحمن هستم، صلهی رحم را آفریدم و از اسمم بر آن انتخاب کردم، پس کسی که آنرا وصل نماید

(۵)

من با او وصل می شوم، و کسی که آنرا قطع نماید من با او قطع رابطه می کنم»، سپس پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «اگر خواسته باشید این فرموده خداوند متعال را بخوانید: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ * أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ * أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾ ترجمه: «پس آیا اگر به حکومت رسیدید جز این امید است که در زمین فساد کنید، و پیوند خویشاوندانتان را ببرید؟! * اینان کسانی هستند که خداوند لعنتشان کرده است، پس (گوشهای) آنان را کر نموده و چشمهایشان را نابینا کرده است * آیا در قرآن تدبیر نمی کنند یا بر دلهایشان قفلهاست؟!»، پیامبر صلی الله علیه وسلم می گوید: «در هر روزهای دوشنبه و پنجشنبه اعمال بشر به خداوند عرضه می شود، پس در این دو روز خداوند هر بنده که به او شریک نیارود را می آمرزد، مگر کسی را نمی بخشد که میان او با برادرش دشمنی وجود داشته باشد، پس گفته می شود: این دو را بگذار تا صلح نمایند».

و پیامبر صلی الله علیه وسلم صله رحم را از پشتوانه های ایمان قرار داده است، از عمرو بن عبسه روایت است که گفت: در روزهای نخست بعثت بر پیامبر صلی الله علیه وسلم داخل شدم و گفتم: تو چه هستی؟ فرمود: «من پیامبر خدا هستم» گفتم: پیامبر خدا چه است؟ فرمود: «فرستاده ی خدا» گفتم: آیا تو را خدا فرستاده است؟ گفت: «بله» گفتم: با چه چیزی تو را فرستاده است؟ فرمود: «به اینکه خداوند به یگانگی پرستیده شود و به او هیچ چیزی شریک آورده نشود، و باید بت ها شکسته شوند، و صله رحم برقرار شود»، صله رحم را یکی از نشانه های ایمان قرار داده است، طوری که می فرماید: «کسی که به خدا و روز رستاخیز ایمان دارد پس باید صله رحم داشته باشد»، و بر این امر خداوند متعال در آیتی تأکید نموده می فرماید: ﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ

(٦)

أُولَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ} ترجمه: «و خویشاوندان در کتاب خدا نسبت به یکدیگر سزاوارترند».

جانب دیگری از روابط، داشتن رابطه با تمام کسانی که در اطراف ما هستند می باشد، طوری که نباید با هیچ کسی قطع صلّه رحم صورت گیرد، چون پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «درست نیست بر مرد مسلمان اینکه بیشتر از سه روز با برادر مسلمان خود قهر نماید، وقتی با هم رو برو می شوند: یکی از دیگری روی می گرداند، و بهتر آنها همان کسی است که در نخست سلام می دهد»، به این معنا نیست که تنها وقتی او را در راه می بیند اول سلام بگوید، بلکه طبق هرآنچه که واژه سلام با مفهوم عام و شامل خود می خواهد با او رفتار نماید، به اینکه سلام باید سلام واقعی بوده باشد، نه سلام شکلی تنها به زبان در حالی که در قلب از او نفرت نماید، بلکه باید سلام از دل همراه نفس، دوست، اهل، همسایه، رفیق، هر انسان، حیوان، جمادات و بالآخره با تمام جهان بوده باشد، چون خداوند متعال می فرماید: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ} ترجمه: «ای کسانی که ایمان آورده اید! همگی به اسلام و اطاعت خدا درآید و گامهای شیطان را پیروی نکنید، بدرستی که او برای شما دشمن آشکار است»

أَقُولُ قَوْلِي هَذَا، وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ.

ستایش مخصوص ذات الهی است که پروردگار جهانیان است، و گواهی می دهم بر اینکه نیست معبود برحق جز الله واحد و لا شریک، و گواهی می دهم که سردار و پیامبر ما حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بنده و فرستاده خدا است، اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ ، وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ .
برادران مسلمان!

(۷)

حکمت خداوند متعال تقاضا نمود تا ده روز اخیر ماه مبارک رمضان را فرصتی قرار دهد که در آن انسانهای نیکوکار بیشتر اعمال نیک انجام دهند و انسانهای مقصر آنچه که از ایشان ترک شده را دریابند، پس این روزها مملو از فضل و بخششهای الهی می باشد که خداوند بر بندگان خود احسان نموده است، پس باید هر مسلمان خود را درین روزها در معرض رحمت خداوند متعال قرار بدهد، چون پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «همانا پروردگارتان در روزهای سال بخششهایی دارد، پس خود را در معرض آنها قرار دهید؛ شاید اگر به یکی از شما بخششی برسد بعد از آن هیچگاه بدبخت نمی شود»؛ بنابراین پیامبر صلی الله علیه وسلم همیشه ده روز اخیر ماه مبارک رمضان را اختصاص می داد تا در آن بیشتر عبادت نماید و تقرب به خداوند حاصل کند.

و کارهایی که باید در ده روز پایانی ماه مبارک رمضان انجام دهیم: تلاش بر زنده داری شبهای آن، با اقتدا بر پیامبر صلی الله علیه وسلم، چون پیامبر صلی الله علیه وسلم در این ده روز بیشتر از دیگر اوقات تلاش می نمود، زیرا از حضرت عائشه رضی الله عنها روایت است که فرمود: «هرگاه ده روز اخیر ماه رمضان وارد می شد پیامبر صلی الله علیه وسلم بیشتر تلاش می نمود و شب بیداری می کرد و اهل خود را برای عبادت بیدار می نمود».

براستی خداوند متعال در این ده شب اخیر ماه رمضان بزرگترین و بهترین شبی را برای اکرام و تقدیر امت حبیب خود حضرت محمد صلی الله علیه وسلم، قرار داده است و آن عبارت از شب قدر است، از مجاهد رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم مردی از بنی اسرائیل را یاد آوری نمود که در راه خدا هزار ماه سلاح برداشته بود، می گوید: پس مسلمانان تعجب نمودند، فرمود: پس خداوند این آیات را نازل نمود: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ * لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ * تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ *

(۸)

سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ} ترجمه: «همانا ما آن (=قرآن) را در شب قدر نازل کردیم * و تو چه دانی که شب قدر چیست؟ * شب قدر بهتر از هزار ماه است * فرشتگان و روح (=جبرئیل) در آن شب به فرمان پروردگارشان برای انجام هر کاری نازل می شوند * (آن شب) تا طلوع فجر سلامتی (ورحمت) می باشد»، پس عبادت با اخلاص در این شب بهتر از هزار ماه جهاد در راه خدا است.

و پیامبر صلی الله علیه وسلم خبر می دهد که بیداری و عبادت در این شب سبب آمرزش گناهان می شود، طوری که می فرماید: «کسی که شب قدر را با ایمان و احتساب برپا بدارد خداوند گناهان گذشته اش را می بخشد»، بنابراین پس بر مسلمان لازم است تا بر بیداری و عبادت در این شب بزرگ تلاش نماید، تا به خداوند نزدیک شود، و گناهان او آمرزیده شود، و پیامبر صلی الله علیه وسلم تشویق می کند تا ما شب قدر را در شبهای تاق ده روز اخیر ماه رمضان جستجو نماییم، چون در این شب عطا و کرم الهی بیحد و بی شمار است، زیرا که پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «شب قدر را در شبهای تاق ده روز اخیر ماه مبارک رمضان جستجو نمایید»، و در روایت دیگری آمده است: «شب قدر را در ده روز اخیر رمضان طلب کنید، در نه روز باقی مانده، در هفت روز که باقی ماند، در پنج روز که باقی ماند».

و از مهمترین اعمال نیکی که در این ده روز انجام داده می شود اخراج صدقه فطر می باشد که باعث پاکی روزه دار و غذای فقرا و مساکین است، از ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که فرمود: «پیامبر صلی الله علیه وسلم صدقه فطر را برای پاکی روزه دار از لُهو و لعب و جنگ و بیهودگی، و غذا برای فقرا و مساکین فرض نموده است، کسی که آنرا پیش از نماز ادا نماید پس آن صدقه‌ی پذیرفته شده می باشد، و کسی که آنرا پس از نماز ادا نماید پس آن یکی از صدقات می باشد».

(۹)

و برخی دیگری از اعمال نیک: تلاش بر انجام دعا است، پس وقتی امید برده می شود که دعا در ماه رمضان پذیرفته شود، پس در ده شب اخیر آن بیشتر امید برده می شود که پذیرفته شود، و از ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه رضی الله عنها روایت است که فرمود: گفتم: ای رسول خدا! به نظر شما وقتی دیدم که شب قدر است یعنی شب قدر را درک نمودم در آن شب چه بگویم، فرمود: «بگو: اللهم إنک عفو کریم تحب العفو فاعف عنی».

پس باید تلاش نماییم تا از این فرصت استفاده نموده در این روزهای بابرکت و شب قدر مبارک بیشتر ذکر و دعا و تلاوت قرآن نماییم، تا که از جمله محرومان از رحمت خداوند متعال نباشیم، چون محرومیت در این شبها محرومیت واقعی است، زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «خداوند درین ماه شبی دارد که عبادت در آن بهتر از هزار ماه است، کسی که از آن محروم شود در واقع از همه چیز محروم شده است».

اللهم إنک عفو کریم تحب العفو فاعف عنا.